

POSTANOWIENIE

Dnia 15 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z odwołania L. A.
od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 stycznia 2020 r.,
zażalenia organu rentowego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 24 września 2019 r., sygn. akt III AUa (...) WSC u (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 24 września 2019 r., sygn. akt III AUa (...) WSC u(...), w sprawie z wniosku L. A. przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, odrzucił skargę kasacyjną organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 23 maja 2019 r.

W uzasadnieniu postanowienia podniesiono, że Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 23 maja 2019 r. oddalił apelację Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego od wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt IV U (...), którym potwierdzono podleganie wnioskodawczyni z

mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresach: od 23 lipca 2012 r. do 24 lipca 2012 r. oraz od 16 września 2014 r. „do nadal”.

Sąd Apelacyjny ustalił, że Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w dniu 31 lipca 2019 r. W oparciu o skrócony odpis aktu zgonu Sąd ustalił, że wnioskodawczyni zmarła w dniu 3 lipca 2019 r. – to jest po wydaniu wyroku przez Sąd Apelacyjny a przed wniesieniem skargi kasacyjnej przez organ rentowy. W tych okolicznościach Sąd przyjął, że doręczenie odpisu skargi kasacyjnej wnioskodawczyni było bezskuteczne. Wskazując, że przedmiot sporu w tej sprawie nie przechodzi na następców prawnych (w tym zakresie Sąd Apelacyjny odwołał się do wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 15 maja 2018 r., sygn. akt III AUa 1620/17), Sąd uznał, że bezsukcesyjna śmierć wnioskodawczyni po wydaniu wyroku przez Sąd drugiej instancji a przed wniesieniem skargi kasacyjnej przez organ rentowy czyni skargę niedopuszczalną (w tym zakresie Sąd Apelacyjny odwołał się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2010, sygn. akt I CZ 121/09, LEX nr 627199).

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) organ rentowy zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, to jest:

(-) art. 398⁶ § 2 k.p.c., przez błędne przyjęcie, że śmierć wnioskodawczyni po wydaniu wyroku przez Sąd drugiej instancji a przed wniesieniem skargi kasacyjnej przez organ rentowy, czyni tę skargę niedopuszczalną, co w konsekwencji doprowadziło do wydania postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej;

(-) art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c., przez niezawieszenie postępowania zainicjowanego wniesieniem skargi kasacyjnej przez organ rentowy, pomimo powzięcia informacji o śmierci wnioskodawczyni i w konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej.

Ponadto, zarzucono naruszenie art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji przez odrzucenie skargi kasacyjnej i w konsekwencji uniemożliwienie jej rozpoznania przez Sąd Najwyższy, a to pomimo faktu spełnienia przez organ rentowy wszystkich wymaganych przepisami wymagań do jej skutecznego wniesienia, co naruszyło konstytucyjną zasadę prawa strony do sądu.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Śmierć osoby fizycznej w trakcie procesu stanowi przeszkodę w jego kontynuowaniu i w przypadku, gdy przedmiotem procesu są prawa i obowiązki, które przechodzą na następców prawnych, musi nastąpić zawieszenie postępowania. Niezawieszenie postępowania i jego kontynuowanie po utracie zdolności sądowej przez stronę, bez wstąpienia w jej miejsce następców prawnych, powoduje nieważność postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKU 19/98, Prokuratura i Prawo-wkładka 1998 nr 11-12, s. 45). Taka sytuacja nie zachodzi jednak w przypadku śmierci strony, której prawa i obowiązki nie są ani dziedziczne, ani zbywalne, w związku z czym nie ma możliwości ich przejścia na inne osoby. Sąd Najwyższy już w orzeczeniu z dnia 1 lutego 1960 r., IV CR 565/59 (OSNCK 1960 nr 4, poz. 116), wydanym na tle art. 361 ustawy z dnia 29 listopada 1930 r. - Kodeks postępowania cywilnego (jednolity tekst: Dz.U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 z późn. zm.) stwierdził, że śmierć strony powodowej w sprawie dotyczącej jej prawa osobistego nieprzechodzącego na spadkobierców nie wywołuje zawieszenia postępowania. W tego rodzaju sprawach, jeśli nastąpi śmierć strony, merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy staje się bezprzedmiotowe i postępowanie ulega umorzeniu z mocy art. 361 k.p.c. Również w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w sprawach związanych z prawami nieprzechodzącymi na następców prawnych, to jest przede wszystkim z prawami osobistymi, sąd - w razie śmierci strony - powinien postępowanie umorzyć na podstawie art. 355 § 1 k.p.c., jako że wydanie orzeczenia w tym przypadku będzie bezprzedmiotowe (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 1985 r., III CZP 16/85, OSNCP 1985 nr 12, poz. 195; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 listopada 2000 r., I CZ 65/00, LEX nr 536981; dnia 13 września 2009 r., II CKN 642/99, LEX nr 52346; z dnia 14 listopada 2000 r., I CZ

65/00. LEX nr 536981 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2011 r., II PK 63/11, LEX nr 1129342 oraz uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2014 r., III CZP 119/13, OSNC 2015 nr 1, poz. 1).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowany jest pogląd, że prawa i obowiązki wynikające z podlegania ubezpieczeniom społecznym nie wchodzi w skład spadku. Śmierć ubezpieczonego w sprawie o objęcie ubezpieczeniem społecznym powoduje zatem bezsukcesyjną utratę zdolności sądowej tej strony (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2016 r., I UZ 55/15, LEX nr 2061184; z dnia 22 marca 2016 r., I UZ 42/15, OSNP 2017 nr 10, poz. 139; z dnia 26 kwietnia 2016 r., I UZ 55/15, LEX nr 2061184); z dnia 28 listopada 2018 r., II UZ 24/18, OSNP 2019 nr 7, poz. 91). Skarżący kwestionuje to stanowisko, odwołując się do poglądów doktryny i judykatury (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1970 r., III CZP 112/69 - OSNCP 1971 r., z. 1, poz. 1). W rezultacie opiera swe stanowisko na wywodzonej z treści art. 922 § 1 k.c. konstrukcji dziedziczności sytuacji prawnej i faktycznej, w której znajdował się spadkodawca. Argumentacja ta nie jest trafna, gdyż w art. 922 § 1 k.c. mowa o należących do spadku prawach i obowiązkach zmarłego, które mają charakter cywilnoprawny. Dziedziczeniu podlegają prawa i obowiązki wynikające ze stosunków cywilnoprawnych, a więc mające charakter cywilnoprawny (co jasno wynika z art. 1 k.c.). Nie wchodzi w skład spadku prawa i obowiązki wynikające z innych stosunków prawnych, nawet jeżeli pewien przepis, wskazując krąg osób, na które przechodzą prawa i obowiązki, odwołuje się do określenia „spadkobierca”, jak np. art. 97 i następne ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 900 ze zm.). Prawa i obowiązki wynikające z podlegania ubezpieczeniom społecznym nie mają charakteru cywilnoprawnego, ponieważ podmioty stosunku ubezpieczeniowego nie mają równorzędnego statusu. Sukcesję praw i obowiązków wynikających ze stosunku ubezpieczenia osoby zmarłej regulują przepisy prawa ubezpieczeń społecznych (np. art. 97 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm.). Zatem zarówno prawa i obowiązki zmarłego płatnika czy zmarłego ubezpieczonego nie podlegają dziedziczeniu, są natomiast

„przejmowane” przez inny podmiot na mocy wyraźnej regulacji mającej charakter publicznoprawny.

W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 121/09 (LEX nr 627199) przyjęto, że brak strony postępowania, powstały na skutek jej śmierci po wydaniu wyroku w Sądzie drugiej instancji a przed wniesieniem skargi kasacyjnej przez stronę przeciwną, oznacza, że jest ona niedopuszczalna. Zgodnie bowiem z art. 398⁶ § 2 *in fine* k.p.c., sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną z innych przyczyn niedopuszczalną, tj. z innych przyczyn niż: wniesienie skargi po upływie terminu, skargi niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 k.p.c., skargi nieopłaconej oraz skargi, której braków nie usunięto w terminie.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela ten pogląd, zważywszy na to, że jedną z bezwzględnych pozytywnych przesłanek procesowych jest zdolność sądowa strony (art. 64 § 1 k.c.), którą osoby fizyczne mają od urodzenia do śmierci. Śmierć osoby fizycznej jest równoznaczna z utratą przez nią zdolności sądowej. Skarga kasacyjna, która nie może skutecznie zainicjować postępowania kasacyjnego z uwagi na brak drugiej strony procesu, jest niedopuszczalna. Stąd też podlega odrzuceniu.

Z przytoczonych względów orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c.).